

ПОДГОТОВКА НА СРАВНИТЕЛНО ПРОУЧВАНЕ НА ВЕРИГИТЕ ЗА ДОСТАВКА НА ПЛОДОВЕ И ЗЕЛЕНЧУЦИ И ПРОМОЦИЯ НА СЕКТОРА

1. Кратко въведение в сектора по биологично земеделие в Италия

Биологичното земеделие се счита в Италия и в повечето Европейски страни за все повече засилващ се стратегически елемент от земеделския сектор, добавящ допълнителна стойност към продуктите, което повишава социално-икономическата полза за производителите на биологични продукти, а така също и положителното му въздействие върху опазването на околната среда, за общественото здравеопазване, за развитието на селските райони и за съхраняването на животинския свят и неговото многообразие.

Всички тези елементи засилват сектора както в Европейския съюз, така и на национално ниво и допринася за създаването на по-пълноценна и подробна законодателна база. Наскоро публикуван доклад на Световната организация по селско стопанство и храни към ООН / от май 2007 г./ отчита ключовата роля на биологичното земеделие в снабдяването с хранителни продукти и правилното управление на земеделските земи.

Италия е сред водещите Европейски страни с развито биологично земеделие и националната политика за управление през последните години беше ориентирана към изграждането на достатъчен капацитет на сектора, беше обърнато внимание на необходимостта от научни изследвания, които да подпомогнат развитието на сектора, обучението и повишаването на информираността на операторите чрез специфични интервенционни програми, като в същото време се рекламираше по-стриктното сътрудничество между изследователите, фермерите, преработвателите и научно-техническата помощ.

В края на 2009 година Италия имаше 1,002,414 хектара земя, заета с биологично производство / 7.9% от общата обработваема земя/, 44,371 производители бяха ангажирани в отглеждането на биологични продукти. През 2009 година международният пазар за биологични продукти отбеляза ръст от 6.9% спрямо 2008 година.

В Анекс № 1 ние посочихме цифрите за производството на плодове и зеленчуци в Италия за 2008 година.

2. ПРОМОЦИОНАЛНА ПОЛИТИКА НА СЕКТОРА В ИТАЛИЯ

а/ На национално ниво

Най-новите инициативи на за промоция на биологичния сектор в Италия на институционално ниво бяха утвърдени от Италианското министерство на земеделието, храните и горското стопанство през септември 2009 година, когато беше утвърден Националният план за действие в областта на биологичното земеделие / публикуван и влязъл в действие през 2005 г./ . Националният план за действие даде насоки на целите на развитие на макро ниво и определи стратегическите интервенционни стълбове на сектора, като набеляза стратегическите цели и действия, които трябва да бъдат осъществени година по година за 2007, 2008 и 2009 години. Беше утвърден общ бюджет от 10 милиона евро. Тъй като настъпи разместване в началните периоди по години, миналата година през септември фактически бяха утвърдени бюджетите за 2008 и 2009, които бяха предвидени първоначално за 2010-2011.

Интересно е да се отбележат следните интервенционни стратегически стълбове:

1-ви Стълб: Навлизане на световните пазари

План за действие 1.1: Промоция на продуктите на международните пазари

План за действие 1.2: Създаване и заздравяване на мрежи на международно ниво

2-ри Стълб: Подсилване и увеличаване на базата на продуктите

План за действие 2.1: Национален план за биологични семена

План за действие 2.2: Научно подпомагане за разработване и приложение на Европейските регулации

План за действие 2.3: Подпомагане между професионалните организации

План за действие 2.4: Инициативи за подпомагане на организациите на производителите

3-ти Стълб: Увеличаване на търсенето в страната и комуникацията между институциите

План за действие 3.1: Промоция на биологичните продукти в колективите /училища, болници, столове

План за действие 3.2: Промоция на биологични храни сред потребителите

План за действие 3.3: Курсове за обучение по въпроси, свързани със стратегически интереси

4-ти Стълб: Заздравяване и подобряване на институционално ниво на системата и услугите

План за действие 4.1: Разпространение на информация за професионални съвети в сектора чрез национален информационен център за съвети за биологично земеделие

План за действие 4.2: Техническо-административно подпомагане на службата за биологично земеделие в Министерството на земеделието на Италия

План за действие 4.3: Подобряване на информационната система за поддържане на база данни за биологичното земеделие

Всички горе упоменати действия бяха обезпечени със специфични бюджети и асоциациите и организациите или институциите представиха своите предложения пред Министерството на земеделието, храните и горското стопанство на Италия, където бяха изработени списъци с утвърдените на селективен принцип дейности.

За целта на настоящето проучване като най-интересни във финансово отношение могат да бъдат отчетени:

План за действие 1.1: Промоция на продуктите на международните пазари

План за действие 2.3: Подпомагане между професионалните организации

План за действие 2.4: Инициативи за подпомагане на организациите на производителите

План за действие 3.1: Промоция на биологичните продукти в колективите /училища, болници, столове

План за действие 3.2: Промоция на биологични храни сред потребителите

Сумата, предвидена за промоция на международните пазари, възлизаше на 2.6 милиона евро: тази дейност беше приета като много важно и съществено средство за подпомагане информираността относно италианските биологични продукти и тяхната промоция, с цел увеличаване на тяхната конкурентноспособност и присъствие в чужбина, особено чрез участие на панаири и изложения.

1 милион евро беше предвиден за дейността **Подпомагане на между професионалните организации**, с цел да се подпомогнат дейностите, насочени към изграждане на такива организации, които да обхванат целия сектор на биологично земеделие, като по този начин бъде подобрена интеграцията и промоционалната договореност между различните изпълнители във веригата на биологичното земеделие. Всичко това се осъществи чрез създаването на работни групи, технически комитети, обмяна на опит на национално и международно ниво, чрез определянето на стандарти и ръководства и обмен на информация ви извън сектора.

Работните групи и техническите комитети представиха информация за проведените срещи, направиха сравнителни анализи и създаденото сътрудничество по различните теми, включени в цялата верига на сектора биологично земеделие.

Тяхната цел е да организират семинари и дебати за намиране на решения за общите обикновени проблеми, които касаят всички, а не отделните проблеми на всеки оператор.

Инициативите за подпомагане на организациите на производителите / 1.1 милиона евро/ бяха рекламирани, за да се подсилят организиранияте форми на производство и да се

разпространят подходящите договорни системи за подпомагане на квалификацията, стандартизацията и планирането на производството.

Дейността **Промоция на биологичните храни в колективите /училища, болници, столове/**, с предвидените за това 2 милиона евро, е друго много средство за развитие на биологичното земеделие на местно ниво. В същото време децата и болните хора са най-уязвимите членове на колективите, които биха могли да имат полза от биологичните храни. Дейността предвижда изготвяне на информационни кампании, които да се фокусират върху използването на биологичните храни в училищата и обществените места като болниците, и също така изграждането на системи за директна покупка на биологични продукти чрез така наречените „ директни вериги”. Помощта се съсредоточава върху такива проекти, които се представят и оценяват като приложими в обществени органи, като местните органи, които биха включили местни изпълнители.

Накрая, една от най-важните дейности за увеличаването на биологичното земеделие **Промоция на биологичните храни пред потребителите** получи бюджет от 5 милиона евро/разпределени за 2 години/. Този план на действие предвижда осъществяването на информационни кампании на национално ниво.

Министерството на земеделието, храните и горското стопанство на Италия ще отчете накрая ползата от направените разходи за различните обществени органи, например за отделните региони и различните асоциации, обществени организации и други.

При представянето и утвърждаването на отчетите ще бъдат взети предвид отделните инициативи по проектите. Един основен аспект е да се вземат предвид дейностите, чрез които се постига информираност на потребителите относно значимостта на хранителните качества на биологичните продукти.

б/ На регионално ниво

Биологичното земеделие в район Емилия Романа

Район Емилия Романа е със силно развит земеделски сектор със значително производство на плодове и зеленчуци / костилкови плодове като праскови и нектарини, сливи, киви, ягоди, круши, летни зеленчуци.../, лозя, мандри за млечни продукти като сирене пармезан и житни култури / пшеница – мека и твърда/.

Биологичното земеделие е започнало да се развива през ранните 80 години на миналия век , като някои от пионерите в тази област са групите производители като Ла Мустиола и Консорциум II Салто, които стават особено активни през втората половина на осемдесетте години. Те започват да изнасят продукти за някои от по-добре развити в биологично отношение пазари в Европа /Германия и Великобритания/, но също така допринасят и за развитието на местния пазар. Първият опит за продажба и разпространение на биологични продукти, основно пресни и преработени плодове и зеленчуци е към супермаркетните вериги /Кооператив Емилия-Винето/, които разработват магазини специализирани за продажба на биологични продукти, и освен това там поставят началото на първия опит в света да се зареждат детски градини и училища с биологични храни /провинции и Чезена и Модена/.

Към края на осемдесетте броя на биологичните ферми е бил не повече от сто в този район, много от тях са били малки кооперативи от млади хора, повечето пристигащи извън земеделския сектор, но с добро образование и силно желание да постигнат различен начин на живот и да развият различен вид земеделие.

В тези ранни периоди местното управление вече е започнало да подпомага асоциациите на заетите с биологично земеделие производители чрез някои от ресурсите на земеделски служби за консултации и чрез провеждане на експерименти в полята.

Чрез първата агро програма за опазване на околната среда /Директива 2078/92/ в район Емилия Романа започва подпомагането на биологичните ферми с директни плащания.

Чрез успешната дейност при разпределение на тези нови възможности за работа на фермите , извършена от регионалния департамент / въпреки недостатъчната информираност и интерес на служителите/, били използвани познанията за опазване на околната среда,

натрупани от проект, който бил насочен към новосъздадените регионални паркове и природни резервати, и била изградена информационна база за биологичното земеделие. Особено по южните склонове на района, където тези дейности били много успешни, се работело по начин, който не бил далече от принципите на биологичното земеделие.

Регионалното движение за развитие на биологично земеделие се стремяло да създаде обикновена структура /Асоциация за биологично и биодинамично производство ПРОБЕР/, която да стане част от регионалното управление. През 1994 година бил приет нов закон за биологичното земеделие, чрез който се утвърдила ролята на асоциациите на производителите.

Асоциация ПРОБЕР започнала да провежда, направлява или координира работата на секциите на своите членове, да провежда дейности, свързани с промоцията на продуктите на регионално ниво /снабдителски вериги, вериги за хранене с биологични продукти/, а също така и на международния пазар / виж Анекс 00 проект БиоБенесере/, да подпомага бизнеса и службите за съвети в земеделието.

ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В РАЙОН ЕМИЛИЯ РОМАНА

Достъпът на италианската биологична продукция на световния пазар е гарантиран от някои ключови елементи, като големината на фирмата, възприетите практики на работа, определените фактори за конкурентноспособност и благонадеждност. Публичната администрация може да има силно влияние върху всеки от тези фактори чрез средствата, определящи програмите за развитие на селското стопанство / на регионално ниво на компетентност/ и посредством ръководене и рекламиране на биологичното земеделие чрез професионално обучение и стимулиране на модернизацията на фирмите, специална политика за добавената стойност на земеделските продукти и горите, като се включат фермерите в системите за контрол на качеството и като се осигури подпомагане на асоциациите на производителите в информационни и промоционални дейности.

В случая с Емилия Романа, планът за развитие на селското стопанство за 2007-13 предвижда общо сумата от 934 милиона евро от публични фондове от Европа, държавата и региона / 75 милиона повече отколкото предвижда плана за периода 2000-2006 г./ Като се отчете частното ко-финансиране, бюджетът достигна 1.5 милиарда евро. През 2007, 74% от земята за регионално биологично земеделие бяха отпуснати средства и по линия на мерките за опазване на околната среда от плана за развитие на селското стопанство.

ПРОМОЦИЯ

Друга важна дейност на регионално ниво е промоцията на продуктите. Промоцията може да бъде директна, дори и на международно ниво, като се спонсорира участието в национални или интернационални програми, или чрез информационни кампании с определена насоченост.

Важна роля при промоцията на познанията за биологичното земеделие играят регионалните мрежи от ферми за обучение в района на Емилия Романа / повечето от тях са с биологично земеделие / и така наречените Отворени ферми, които са директно свързани с училищата и са с публичен достъп. В Емилия Романа от няколко години се прилага специфично законодателство, което ръководи общественото хранене в училищата и болниците как да използват биологичните и характерните продукти в своите менюта. ПРОБЕР изпълнява ролята на мониторинг и улесняване на публичната администрация. През 2008 година Италианската Асоциация за Биологично Земеделие /ИАБЗ/ заедно с провинция Модена проведе 16 Световен конгрес по органично земеделие, на който се събраха повече от 1700 учени, активисти и фермери от цял свят.

ДАННИ ЗА БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ

Данните за операторите по биологично земеделие в Емилия Романа показват, че броят на фермите е 2772, 70% от общата земя /80,469 хектара през 2008 година/ се култивира за фураж, 17% се състои от житни култури и 8% е предоставена за отглеждане на плодове / включително и за лозя/.

Що се отнася до биологичното земеделие, регионалните животновъдни ферми са около 600, от които повече от 65% отглеждат добитък. Освен това има и ферми с овце и кози /180 ферми/ и птицеферми/ 60 ферми/ и пчелини /60 ферми/. Интересът на пазара към биологичните продукти е потвърден от значителното присъствие на компаниите, които участват в подготовката и маркетинга на биологичните продукти.

Техният брой постоянно нараства през последните години и е достигнал до общата цифра на биологичните оператори в Емилия Романа, който е повече от 3,800.

4. Характеристика на продукцията и дистрибуционни мрежи в Европейските страни:

Примерът на Италия

а/ APOFRUIT – смесени кооперативи

б/ BRIO – компании само с биологично производство

в/ RETEVIO – зараждащи се вериги за доставка на биологични продукти

/ виж съответните Анекси 1, 2 и 3/

ДАНИИ ЗА БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ

Данните за операторите по биологично земеделие в Емилия Романа показват, че броят на фермите е 2772, 70% от общата земя /80,469 хектара през 2008 година/ се култивира за фураж, 17% се състои от житни култури и 8% е предоставена за отглеждане на плодове

/ включително и за лозя/.

Що се отнася до биологичното земеделие, регионалните животновъдни ферми са около 600, от които повече от 65% отглеждат добитък. Освен това има и ферми с овце и кози /180 ферми/ и птицеферми/ 60 ферми/ и пчелини /60 ферми/. Интересът на пазара към биологичните продукти е потвърден от значителното присъствие на компаниите, които участват в подготовката и маркетинга на биологичните продукти.

Техният брой постоянно нараства през последните години и е достигнал до общата цифра на биологичните оператори в Емилия Романа, който е повече от 3,800.

4. Характеристика на продукцията и дистрибуционни мрежи в Европейските страни:

Примерът на Италия

а/ APOFRUIT – смесени кооперативи

б/ BRIO – компании само с биологично производство

в/ RETEVIO – зараждащи се вериги за доставка на биологични продукти

/ виж съответните Анекси 1, 2 и 3/

5. СРЕЩА С АКЦИОНЕРИТЕ В БИОЛОГИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ В ПЛОВДИВ

5.1 СРЕЩА С БАЛКАН БИОСЕРТ /КРАСИМИР КЪНЧЕВ, МЕНИДЖЪР/

Експертен тим направи кратко описание на ситуацията в Италия, като информира накратко за развитието на сектора от началото /късните осемдесет и ранните деветдесет години/ до днес, подробна информация беше изнесена за реалното състояние на сектора с биологични плодове и зеленчуци, като се фокусира на района Емилия Романа и две от най-съществените италиански дадености: APOFRUIT, смесени кооперативи, разположени в Чезена / биологични около 30%/ , с оборот от 42 милиона евро от биологична продукция /виж Анекс 1/

и BRIO, компании само с биологично производство, разположени във Верона с оборот от 39 милиона евро /виж Анекс 2/ , плюс кратко описание на маркетинговите инициативи в зараждащите се вериги за доставки на биологични продукти RETEVIO /виж Анекс 3/.

Размяната на мнения с мениджъра на най-авторитетния орган за сертифициране в България започна от много позитивните становища за Националния план за развитие на биологичното

земеделие в България 2006-2013г. Италианските експерти поискаха и получиха осъвременена информация за ситуацията всъщност 5 години след като е влязъл в сила Плана. Биологичното производство се е увеличило действително, като се имат предвид данните на контролния орган, дори и като се има предвид липсата на сериозно прилагане на законовата рамка и негативната ситуация по отношение предоставянето на фондове на производителите съгласно Плана за развитие на селското стопанство. Мерките за подпомагане на биологичното земеделие в Плана за развитие на селското стопанство са започнали през 2008 година и са все още в сила, и са предизвикали много очаквания от страна на фермерите, но досега са извършени само разплащания за 2008 година, докато за 2009 година все още се очаква да бъдат извършени, като неотдавна е публикуван дълъг списък с голям брой заявки, по които са били отказани плащанията без мотиви за отказа и без никаква информация. Първоначалната информация на сертифициращата фирма обаче показва значително увеличение на заявките: от около 220 оператора през 2009 година на 460 през 2010 година. Повечето контролирани оператори и заявители са за дребни плодове /малини, ягоди/, за насаждения за медицински и козметични цели като рози, лавандула, орехи, плодове и зеленчуци и съвсем малко са предвидени за животински развъдници /освен пчелините/. Друг много осезаем проблем е липсата на приложение на директивата на Европейския съюз за биологично земеделие относно вноса на биологични продукти от трети страни, които не са в списъка на кореспондиращи Европейски държави, тъй като много голяма част от местното производство е възможно да се интегрира с преработени продукти и суровини, произведени в страни от региона като Македония, Украйна и други бивши Съветски републики, а това не би следвало да е възможно. Трябва да се отбележи, че БалканБиоСерт е внесла миналата година молба за признаване на внос в при новите условия на еквивалентна продукция в Европейската комисия.

За съжаление липсва официална статистика на национално ниво за последните 6 години и освен това от ноември 2009 година липсва отговорна служба и персонал в Министерството на земеделието и храните.

5.2 СРЕЩА В СЕЛСКОСТОПАНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ В ПЛОВДИВ С ВЛАДИСЛАВ ПОПОВ, ДИРЕКТОР НА АГРОЕКОЛОГИЧНИЯ ЦЕНТЪР

Г-н Попов подчерта важността от незабавното възстановяване на службата за биологично земеделие в Министерството на земеделието и храните с професионален персонал, който да може да дава необходимата информация, като се има предвид нарастващия сектор от биологично земеделие навсякъде по света и възможностите за нарастване дори и в България, ако бъде правилно ръководен и подпомаган.

Относно общата продукция в сектора, но основно плодове и зеленчуци, 85/ 90% се изнасят към Европейския пазар на биологични продукти основно като суровина или с много малък процент преработка /като например замразяване/: ясно е, че много малък процент остава за местния пазар, дори и като се има предвид очевидното стабилно нарастване малко по малко, вероятно поради силното движение срещу генно модифицираните продукти. Всички супермаркети сега предлагат някои биологични продукти, някои специализирани магазини и магазини, в които се предлагат натурални продукти се откриват в София и Пловдив, освен това на селскостопанските пазари също се предлагат биологични продукти.

Експертите са единодушни, че трябва да се предприемат мерки за развитие на стабилен местен пазар, да се подобри производството и да се създаде възможност за по-достъпни цени, особено чрез изграждането на „къси вериги“ за доставка на пресни продукти /главно сезонни плодове и зеленчуци/.

Експертите разясняват също така високото качество на Българския План за действие, така че на този етап – с оглед да могат да се развият предвидените дейности- съществува разбиране, че е необходимо да се намерят достатъчни финансови средства за промоция и обучение на потребителите и в същото време да се ускори заплащането по Националния план за развитие на селското стопанство, за да се разшири достъпът на повече производители на биологични продукти до съответните изисквания. Ще бъде много важно да се достигне критична маса от производители /днес те са съвсем малко, за да може да се подобри местния пазар/ и също така те да могат да предоставят

малката си продукция на едно предприятие / като например местен кооператив, създаден от тях самите с регионална търговска марка, като се спазват спецификите на всеки регион, дори и ако са свързани с запазени територии, ако са налични/, с цел да може да се достигнат „количествата”, необходими за местните пазари и даже за износ.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЯ / ПРЕПОРЪКИ

- Въз основа на информацията, събрана по време на мисията и на добитите познания, експертите предлагат службата за биологично земеделие в Министерството на земеделието и храните да бъде с достатъчен персонал, добре обучен и компетентен както по отношение на законодателството така и за по-доброто прилагане на съществуващите проекти съгласно спецификата и общите изисквания на Българския План за Действие за Биологичното Земеделие с оглед да бъдат постигнати амбициозните, но изпълними цели.

- За да се дефинира по-добре конкретната маркетингова стратегия на биологичните продукти, експертите предлагат да се даде оценка на настоящия доклад, включително и приложената детайлна информация и конкретни примери, като се съберат и другите елементи, които ще бъдат изработени от следващите експертни мисии, за да може успешно да се приложи плана, който да бъде полезен за развитието на българския сектор по биологично земеделие.

- За следващите мисии експертите препоръчват да се изучи материала и информацията, събрани по време на настоящата мисия.

АНЕКСИ:

Анекс 1 - Производство на плодове и зеленчуци в Италия /2008/

Анекс 2 - Apofruit

Анекс 3 - Brio

Анекс 4 - ReteBio

Анекс 5 – Български План за Действие за Биологичното Земеделие

Анекс 6 – ORGAP - планиране, приложение и оценка на Плана за Биологично земеделие

Анекс 7 – Италиански План за Действие за Биологично Земеделие

Анекс 8 – Примери за биологични плодове и зеленчуци в училищата В Европейския съюз

Анекс 9 – Преглед на българското биологично земеделие

Анекс 10 – Данни и факти за биологичното земеделие в Европейския Съюз

Анекс 11 - Преглед на биологичните храни от координационната група на изследователи на биологичното земеделие Европа

Анекс 12 – Проект ПРОБЕР / Асоциация на производителите на биологични продукти в област Емилия Романа

Анекс 13 - Селско стопанство и биологично земеделие в Европейския съюз

Анекс 14 - Статистика на световното биологично производство